

การพัฒนาพฤติกรรมการดูแลป้องกันโรคในช่องปากของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนประชาสงเคราะห์รังสรรค์
อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี

วิชาญ ดำรงค์กิจ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี อนุมัติวิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนาพฤติกรรมการดูแล
ป้องกันโรคในช่องปากของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนประชาสงเคราะห์รังสรรค์
อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี เสนอโดย นายวิชาญ ดำรงค์กิจ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา

.....รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและบัณฑิตศึกษา
(นายตระกูล จันทสุนทร)

วันที่ 28 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2551

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมนาด มั่นสัมฤทธิ์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาสัก เต๊ะขันหมาก)

.....กรรมการ
(ดร.สุพจน์ เกิดสุวรรณ)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
(แพทย์หญิงณัฐกร ประกอบ)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การพัฒนาพฤติกรรมการดูแลป้องกันโรคในช่องปากของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนประชาสงเคราะห์รังสรรค์ อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาสัก เตชะชั้นหมาก ดร.สุพจน์ เกิดสุวรรณ
ชื่อนักศึกษา	วิชาญ ดำรงค์กิจ
สาขาวิชา	ยุทธศาสตร์การพัฒนา
ปีการศึกษา	2550

บทคัดย่อ

การวิจัยและพัฒนานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการดูแลป้องกันโรคในช่องปากของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนประชาสงเคราะห์รังสรรค์ อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี โดยเป็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่เชื่อมั่นว่าเด็กนักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายสามารถร่วมกันพัฒนาการดูแลป้องกันโรคในช่องปากของเด็กนักเรียนได้ถ้าได้รับความรู้และมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่เหมาะสมและมีการแปรงฟันอย่างถูกวิธีโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เน้นการมีส่วนร่วมอย่างสำคัญจากทุกฝ่ายในทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการพัฒนา การกำหนดแนวทางและตัวชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนา และการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อการพัฒนา ซึ่งเป็นการสร้างโอกาสให้ทุกฝ่ายมาเรียนรู้จากกระบวนการปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาในแต่ละขั้นตอนตามความเหมาะสมโดยใช้ความรู้และการบริโภคอาหารว่าง การป้องกันดูแลโรคในช่องปาก และพฤติกรรมการแปรงฟันเป็นกรอบในการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. ก่อนการพัฒนาเด็กนักเรียนชั้นประถมปีที่ 5 โรงเรียนประชาสงเคราะห์รังสรรค์ เป็นโรคฟันผุร้อยละ 85.0 และเหงือกอักเสบระดับปานกลางร้อยละ 4.17 นักเรียนมีองค์ความรู้เรื่องการบริโภคอาหารว่างอยู่ในระดับน้อยมาก และเจตคติที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการดูแลฟันและนักเรียนมีพฤติกรรมการแปรงฟันหลังจากรับประทานอาหารครบทั้งสามมื้อ อยู่ในระดับน้อยและมีพฤติกรรมการแปรงฟันยังไม่ถูกวิธี

2. แนวทางและวิธีการพัฒนาการดูแลป้องกันโรคในช่องปากของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนประชาสงเคราะห์รังสรรค์ ที่สำคัญคือการใช้ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและสร้างความตระหนักในการดูแลป้องกันโรคในช่องปากโดยการ

พัฒนาความรู้ โดย 1) การอบรมให้ความรู้แก่เด็กนักเรียนและผู้ปกครอง 2) การจัดทำรายงานการค้นคว้ารายงานกลุ่ม 3) การจัดกิจกรรมการแปร่งฟันหลังรับประทานอาหารทั้งสามมื้อ 4) การจัดตั้งชมรมนักเรียนแกนนำในการดูแลฟัน

3. ผลการพัฒนา พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการดูแลทันตสุขภาพดีขึ้น โดยแปร่งฟันหลังอาหารครบทั้งสามมื้อ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูแลการแปร่งฟัน และนักเรียนแกนนำได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้นำในการดูแลทันตสุขภาพของนักเรียนต่อไป

Thesis Title	Behavior Development of disease protect Oral disease of for Prathomsuksa 5 Students Prachasongkrawrungsun School, Amphur Phraphutthabat District Saraburi Province
Thesis Advisor	Asst. Prof. Kasak Taekhunmark Dr. Suphot Kaedsuwan
Name	Mr. Vichan Damrongkij
Concentration	Development Strategy
Academic Year	2007

ABSTRACT

The purpose of this research and development is to disease protect, take care and develop Oral disease of pratumsuksa 5 students in Prachasongkrawrungsun School, Amphur Praputthabat , Saraburi Province. By learning process development set up on basic so believe that students and every stakeholders can join with disease prefect, take care and develop in mouth hole of students, if they get knowledge and have food consumption behavior knowledge and have food consumption behavior are suitable and brush their tooth with correct way. By using co-operative model action research that specific important co – operative from every section in every stage. Start from study present stated, problem and development need, define indicator of achievement in developing and activity practicing for developing that create opportunity to every sector can learning from pratice developing activity in each step with suitable by using knowledge and snack consumption,disease take care, protect in mouth hole, teeth brushing behavior is framework for the research

The findings were as follows :

1. Before the development pratumsuksa 5students in prachasongkrawrungsun, Amphur Praputthabat were caries disease 85 % and gingivitis at moderate level 4.17 % students have knowledge holistic about snack consumption have knowledge holistic about snack consumption at low level and attitude not correct about take care tooth and students have tooth brushing behavior after eating Three meals at low level and have tooth brushing behavior not correct.

2. Guideline and method to protect Oral disease take care and develop of pratumksa 5 students in Prachasongkrawrungsun Amphur Praputthabat. The most important is using strategy in order to promote Knowledges, understanding and create awareness in disease protect, take care in mouth hole in disease protect, take care in mouth hole by knowledge developin 1) By training, giving knowledge to students and parents. 2) Group reporting search making. 3) Make teeth brushing activities after eating three meals. 4) Set up key man students club in taking care tooth

3. After development find that students have behavior dental health better by tooth brushing project after three meals every day. Parents were taking care tooth brushing and By leader student in dental health from select leader student for taking care dental health in students next.

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นผลงานที่มุ่งสนองงานด้านการดูแลป้องกันโรคในช่องปากของเด็กนักเรียนเพื่อพัฒนานักเรียนในโรงเรียนประชาสงเคราะห์รังสรรค์ อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี วิทยานิพนธ์สำเร็จได้ด้วยความกรุณาช่วยเหลือจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กาสัก เตชะชั้นหมาก ดร. สุพจน์ เกิดสุวรรณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชมนาด มั่นสัมฤทธิ์ ที่ให้คำปรึกษา

ขอขอบพระคุณ คณะผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย ทันตแพทย์หญิงโสภา ชื่นชูจิตต์ ทันตแพทย์พินิตเทพ ทัพพะรังสี ทันตแพทย์หญิงหทัยชนก สุขเกษม นางสาวบุญดา กิริยานันท์ นักวิชาการสาธารณสุข นางบุญชอบ เกษโกวิท นักโภชนาการ ศูนย์อนามัยที่ 2 สระบุรี นายนคร หุ่นนาครินทร์ ผู้อำนวยการโรงเรียนประชาสงเคราะห์รังสรรค์ นายภาณุพันธุ์ สายหยุด ครูประจำชั้นป.5 นางราตรี บำรุงวุฒิ เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน นายสมควร แสงทอง เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชนสาธารณสุขอำเภอพระพุทธบาท นางสุขสวัสดิ์ บุญเปี่ยมพยาบาลวิชาชีพเทศบาลเมืองพระพุทธบาท นายเดชา บัวเทศ นักวิชาการสาธารณสุข ศูนย์ควบคุมโรค ที่ 2 สระบุรี พระยุกธนา อาจศัตถุ และพระมหาสนั่น กล้าหาญตลอดทั้งคณาจารย์ เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีทุกท่านที่ให้ความรู้และอำนวยความสะดวกในการติดต่อกับทางมหาวิทยาลัย เพื่อร่วมห้องเรียน สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนา รุ่น 7 ที่ให้คำปรึกษาและเป็นแรงใจเสมอมา และเป็นกำลังใจเสมอมาจนงานวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

นายวิชาญ ดำรงค์กิจ

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย.....	1
คำถามการวิจัย.....	6
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	6
ขอบเขตการวิจัย.....	7
วิธีดำเนินการวิจัยและการพัฒนา.....	7
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	8
ประโยชน์คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	9
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
โรงเรียนประชาสงเคราะห์รังสรรค์.....	11
ประวัติโรงเรียน.....	11
สภาพปัจจุบันของสถานศึกษา.....	12
ความรู้เรื่องโรคในช่องปาก.....	14
โรคฟันผุ (dental caries).....	14
โรคปริทันต์.....	16
การบริโภคอาหาร.....	17
การดูแลป้องกันโรคในช่องปาก.....	20
การทำความสะอาดช่องปาก.....	20
การตรวจสภาพช่องปาก.....	22
การรับประทานอาหาร.....	23
การใช้ฟลูออไรด์ป้องกันฟันผุ.....	24
การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research: PAR)	25
องค์ความรู้เกี่ยวกับทการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	25
แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	25
ปรัชญาของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	25
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนา.....	29

บทที่ 3	สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการการพัฒนาพฤติกรรมดูแล ป้องกันโรคในช่องปากของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียน ประชาสงเคราะห์รังสรรค์ อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี.....	42
	คำถามการวิจัย.....	42
	วัตถุประสงค์การวิจัย.....	42
	วิธีดำเนินการวิจัย.....	42
	ผลการวิจัย.....	49
บทที่ 4	แนวทางและวิธีการพัฒนา และดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนา พฤติกรรมดูแลป้องกันโรคในช่องปากของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนประชาสงเคราะห์รังสรรค์ อำเภอพระพุทธบาท จังหวัด สระบุรี.....	56
	คำถามการวิจัย.....	56
	วัตถุประสงค์การวิจัย.....	56
	วิธีดำเนินการวิจัย.....	56
	ผลการวิจัย.....	58
บทที่ 5	การพัฒนาพฤติกรรมดูแลป้องกันโรคในช่องปากของนักเรียน ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนประชาสงเคราะห์รังสรรค์ อำเภอพระพุท บาท จังหวัดสระบุรี.....	64
	คำถามการวิจัย.....	64
	วัตถุประสงค์การวิจัย.....	64
	วิธีดำเนินการวิจัย.....	64
	ผลการวิจัย.....	72
บทที่ 6	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	77
	สรุปผลการวิจัย.....	77
	อภิปรายผลการวิจัย.....	80
	ข้อเสนอแนะ.....	81
บรรณานุกรม.....		83

	หน้า
ภาคผนวก.....	86
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย.....	87
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาพฤติกรรมดูแล ป้องกันโลกในช่องปากของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.....	94
ประวัติผู้ทำวิทยานิพนธ์.....	96

มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

สารบัญตาราง

		หน้า
ตาราง 1	ร้อยละของนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่เป็นโรคฟันผุใน โรงเรียน ประชาสงเคราะห์รังสรรค์เขตอำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี.....	2
ตาราง 2	ร้อยละของนักเรียนที่มีปัญหาโรคในช่องปากโรงเรียนประชาสงเคราะห์ รังสรรค์.....	5
ตาราง 3	ระดับปัญหาหรือกักเสบของนักเรียนในงานเฝ้าระวังทันตสุขภาพ ระดับโรงเรียนประชาสงเคราะห์รังสรรค์.....	13
ตาราง 4	พฤติกรรมการดูแลป้องกันโรคในช่องปากของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5 โรงเรียนประชาสงเคราะห์รังสรรค์ จังหวัดสระบุรี.....	50
ตาราง 5	จำนวนร้อยละระดับความรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมการดูแล ป้องกันโรคในช่องปาก.....	51
ตาราง 6	ร้อยละของระดับเจตคติในการดูแลป้องกันโรคในช่องปากของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนประชาสงเคราะห์รังสรรค์ จังหวัด สระบุรี.....	53
ตาราง 7	สรุปปัญหาและความต้องการในการพัฒนาพฤติกรรมการดูแลป้องกัน โรคในช่องปากของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียน ประชาสงเคราะห์รังสรรค์ จังหวัดสระบุรี.....	54
ตาราง 8	สรุปแนวทาง วิธีการพัฒนา และกำหนดดัชนีชี้วัดความสำเร็จการ พัฒนาพฤติกรรมการดูแลป้องกันโรคในช่องปากของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนประชาสงเคราะห์รังสรรค์ จังหวัดสระบุรี....	63
ตาราง 9	พฤติกรรมการดูแลป้องกันโรคในช่องปากของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5 โรงเรียนประชาสงเคราะห์รังสรรค์ จังหวัดสระบุรี หลังการพัฒนา	72
ตาราง 10	จำนวนร้อยละระดับความรู้ของนักเรียนที่ตอบคำถามถูกต้องเกี่ยวกับ พฤติกรรมการดูแลป้องกันโรคในช่องปาก หลังการพัฒนา.....	73
ตาราง 11	ร้อยละของระดับเจตคติที่ถูกต้องต่อพฤติกรรมการดูแลป้องกันโรคใน ช่องปากของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนประชาสงเคราะห์ รังสรรค์ จังหวัดสระบุรี หลังการพัฒนา.....	75
ตาราง 12	สรุปผลการวิจัยตามตัวชี้วัดความสำเร็จพฤติกรรมการดูแลป้องกันโรค ในช่องปากของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียน ประชาสงเคราะห์รังสรรค์ จังหวัดสระบุรี.....	76

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 1 กรอบแนวคิดการพัฒนาพฤติกรรมการดูแลป้องกันโรคในช่องปากของ นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนประชาสงเคราะห์รังสรรค์.....	8
ภาพ 2 ปัจจัยที่ทำให้เกิดโรคฟันผุ.....	14
ภาพ 3 เปรียบเทียบโลกทัศน์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัย.....	26
ภาพ 4 กระบวนการมีส่วนร่วม.....	34
ภาพ 5 การเข้าแถวของนักเรียนเรียงกันเป็นฟันน้ำนม.....	66
ภาพ 6 ลักษณะของฟัน.....	66